

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
24 червня 2020 року,
Протокол № 10

Проректор з навчальної роботи

_____ Л.І Чорний
(підпис)

М.П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ТЛУМАЧЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ»
для підготовки на третьому освітньо-науковому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право**

м. Хмельницький
2020

ЗМІСТ

	Стор.
1. Опис навчальної дисципліни	– 2
2. Заплановані результати навчання	– 3
3. Програма навчальної дисципліни	– 4
4. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 8
4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 8
4.2. Аудиторні заняття	– 8
4.3. Самостійна робота здобувачів	– 8
5. Методи навчання та контролю	– 9
6. Схема нарахування балів	– 9
7. Рекомендована література	– 10
7.1. Основна література	– 10
7.2. Допоміжна література	– 11
8. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 15

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– 08 Право
2. Код і назва спеціальності	– 081 Право
3. Назва спеціалізації	– спеціалізація не передбачена
4. Назва дисципліни	– Тлумачення нормативно-правових актів
5. Тип дисципліни	– обов'язкова
6. Код дисципліни	– ОК 2
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– третій
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	– доктор філософії
9. Курс / рік навчання	– перший
10. Семестр	– перший
11. Обсяг вивчення дисципліни:	
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 4,0 / 120
2) денна /заочна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	– 20
% від загального обсягу	– 16,6
лекційні заняття (годин)	– 12
% від обсягу аудиторних годин	– 10
семінарські заняття (годин)	– 8
% від обсягу аудиторних годин	– 40
самостійна робота (годин)	– 100
% від загального обсягу	– 83,3
тижневих годин:	
аудиторних занять	– 3,7
самостійної роботи	– 17,7
12. Форма семестрового контролю	– екзамен
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– -
2) супутні дисципліни	– -
3) наступні дисципліни	– ОК 5. Юридична техніка ВК 7. Сучасна доктрина адміністративного права ВК 8. Проблеми фінансового права ВК 15. Проблеми теорії держави і права

2. Заплановані результати навчання

Навчальна дисципліна «Тлумачення нормативно-правових актів» забезпечує досягнення таких результатів навчання, передбачених освітньо-науковою програмою «Доктор філософії з права»:

РН-8 Демонструвати розуміння теоретичних основ, термінології та практики професійної діяльності в галузі права.

РН-9 Демонструвати знання та розуміння сучасних актуальних питань, історії розвитку, закономірностей, проблем та тенденцій правового регулювання суспільних відносин у різних галузях.

РН-11 Тлумачити нормативно-правові акти, оцінювати судову практику та правильно застосовувати їх при вчиненні різних правових дій.

РН-12 Використовувати знання та уміння для надання кваліфікованих юридичних висновків і консультацій з правових питань у різних сферах юридичної діяльності.

РН-15 Демонструвати уміння формулювання власної цілісної, логічної й обґрунтованої позиції щодо правової проблеми, відстоювати і захищати її перед підготовленою аудиторією.

РН-16 Використовувати знання та вміння для прийняття рішень в юридичній справі, формулювати правову позицію у тексті різних правових документів, у тому числі процесуальних.

<i>Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен:</i>	
1. Знання	
<i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>	
1.1)	відтворювати визначення понятійно-термінологічного апарату навчальної дисципліни;
1.2)	розкривати зміст різних способів тлумачення нормативно-правових актів;
1.3)	характеризувати зміст текстуального опрацювання положень правових актів;
1.4)	описувати субординацію правових актів;
1.5)	визначати специфіку тлумачення нормативно-правових актів.
2. Розуміння	
<i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>	
2.1)	пояснювати зміст основних термінів, що розкривають суть тлумачення нормативно-правових актів;
2.2)	обговорювати специфіку аналогії закону та аналогії права;
2.3)	пояснювати юридичну підставу застосування закону за аналогією;
2.4)	ідентифікувати потрібний у конкретній ситуації спосіб тлумачення нормативно-правових актів.
3. Застосування знань	
<i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>	
3.1)	застосовувати знання, набуті при вивченні даної дисципліни, для розв'язання питань вдосконалення правозастосовчої діяльності у подальшій практичній діяльності;
3.2)	демонструвати вміння конструювати єдину загальну правову норму на підставі двох чи декількох законодавчих положень з метою вирішення колізій між нормативними положеннями за допомогою правила «lex specialis derogat generali»;
3.3)	вирішувати ситуативні задачі і практичні завдання щодо тлумачення нормативно-правових актів.

4. Аналіз <i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>
4.1) дискутувати щодо місця тлумачення нормативно-правових актів в системі юридичних наук;
4.2) досліджувати процес тлумачення нормативно-правових актів та розподіляти його на окремі складові;
4.3) протиставляти і критично оцінювати способи тлумачення нормативно-правових актів;
4.4) дискутувати щодо ролі різних способів тлумачення нормативно-правових актів у правозастосовчій діяльності;
4.5) виділяти критерії та ознаки ефективного тлумачення нормативно-правових актів.
5. Синтез <i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>
5.1) систематизувати особливості тлумачення нормативно-правових актів;
5.2) аргументувати потребу застосування кожного способу тлумачення нормативно-правових актів;
5.3) систематизувати основні підходи до виділення способів тлумачення нормативно-правових актів.
6. Оцінювання <i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>
6.1) пояснювати доцільність застосування логічного, систематичного, телеологічного, історичного, асоціативного, лінгвістичного тлумачення нормативно-правових актів;
6.2) оцінювати вплив різних видів тлумачення нормативно-правових актів на якість правозастосування;
6.3) проводити порівняльний аналіз різних видів тлумачення нормативно-правових актів.
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>
7.1) визначати напрями розв'язання проблемних питань тлумачення нормативно-правових актів;
7.2) робити узагальнення щодо використання різних видів тлумачення нормативно-правових актів.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Текстуальне опрацювання положень правових актів

Мета тлумачення правових актів.

Послідовність застосування способів розкриття змісту термінів і слів, що вживаються в правових актах.

Пошук соціальних явищ, що відповідають формулюванням нормативно-правових актів.

Урахування порядку слів у реченнях при тлумаченні правових актів.

Правові норми і індивідуальні правові приписи, їх структурні елементи і інші частини змісту правових норм, закріплені в правових актах прямо.

Непряме встановлення правових норм, їх структурних елементів, інших частин змісту правових норм як парна категорія у відношенні до прямого встановлення.

Пряме впливання правових норм (індивідуальних правових приписів), їх структурних елементів, інших частин їх змісту.

Пряме впливання прав із положень, що встановлюють обов'язки, і навпаки.

Спектр нормативних формулювань, із яких прямо впливають правові норми.
Колізії між правовими нормами, що встановлені прямо, і правовими нормами, що прямо впливають із актів законодавства.

Тема 2. Субординація правових актів

Пріоритет правила «lex superior derogat inferiori» перед правилами «lex specialis derogat generali» і «lex posterior derogat priori».

Термін «lex» у правилі «lex superior derogat inferiori».

Обов'язковість правила про субординацію правових актів для суб'єктів правозастосування.

Міжнародні договори, згода на обов'язковість яких для України надана Верховною Радою, у системі ієрархії правових актів.

Частина друга ст. 19 Конституції і правові підстави дій державних органів.

Застосування правових актів, виданих без правової підстави, передбаченої ст. 19 Конституції.

Наслідки невикористання особою права на звернення до суду з вимогою про визнання правового акта недійсним.

Здатність до конкуренції актів меншої юридичної сили, виданих на підставі спеціальної вказівки, що містяться в акті вищої юридичної сили.

Тема 3. Логічне тлумачення положень правових актів

Фактична підстава логічного тлумачення правових актів.

Конкретизація змісту юридичного тексту через його логічне тлумачення.

Логічне тлумачення як врахування контексту

Виправлення помилок у положеннях правових актів шляхом їх логічного тлумачення.

Логічне тлумачення як перенесення змісту нормативного положення у систему суспільних відносин (врахування соціального контексту).

Висновки ступеня від протилежного, від попереднього правового явища до наступного і навпаки як засоби логічного тлумачення.

Тема 4. Систематичне тлумачення

Галузева та інституційна кваліфікація відносин та обставин, що опосередковуються правом, а також правових приписів

Окремі аспекти проблеми переважного застосування положень законодавства (правових норм, правових приписів).

Переважне застосування спеціальних положень (правових норм, правових приписів).

Перевага матеріальних правових приписів перед процесуальними.

Спроби передбачити переважне застосування окремих законодавчих актів.

Переважне застосування нормативно-правових актів, прийнятих пізніше, та їх положень.

Усунення невизначеності та дефектів тексту нормативно-правових актів шляхом систематичного тлумачення.

Тема 5. Телеологічне і історичне тлумачення, асоціативне і лінгвістичне тлумачення

Значення цільового тлумачення правових норм високого рівня узагальнення – встановлених Конституцією, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод тощо.

Труднощі телеологічного тлумачення.

Співвідношення телеологічного тлумачення правових норм і текстуального опрацювання нормативних положень. Межі телеологічного тлумачення.

Історичне тлумачення як врахування при право тлумаченні світового правового досвіду.

Еволюційне (динамічне) тлумачення правових норм.

Тлумачення понять у зв'язку із зміною соціальних умов і змінами в законодавстві.

Асоціативне тлумачення правових норм.

Лінгвістичне (мовознавче) тлумачення правових норм.

Тема 6. Загальні та спеціальні правові норми

Тлумачення правила «lex specialis derogat generali» і розуміння системного тлумачення актів законодавства і правових норм в науці і судовій практиці.

Окремі аспекти проблеми загальної і спеціальної правової норми.

Поняття «lex» у правилі «lex specialis derogat generali».

Конструювання єдиної загальної правової норми на підставі двох чи декількох законодавчих положень з метою вирішення колізій між нормативними положеннями за допомогою правила «lex specialis derogat generali».

Необхідність поглиблення в зміст нормативних положень з метою встановлення співвідношення правових норм як загальної і спеціальної.

Колізії між текстуально закріпленими загальними правовими нормами і спеціальними правовими нормами, які логічно закріплені в положеннях актів законодавства і виявляються при тлумаченні за допомогою висновку ступеня.

Колізії між текстуально закріпленими загальними правовими нормами і спеціальними правовими нормами, які логічно закріплені в актах законодавства і виявляються при тлумаченні за допомогою висновку від попереднього правового явища до наступного або навпаки.

Особлива диспозиція як сутнісна ознака спеціальної правової норми.

Особлива гіпотеза як сутнісна ознака спеціальної правової норми.

Сфера дії правових норм як критерій, за яким вони кваліфікуються у взаємному співвідношенні як загальна і спеціальна.

Деяке розширення сфери дії правової норми її гіпотезою та кваліфікація цієї правової норми як спеціальної.

Несумісні загальна і спеціальна правові норми.

Сумісні загальна і спеціальна правові норми.

Загальна і спеціальна правові норми, з одного боку, і правові норми, сфери дії яких частково збігаються, – з другого.

Проблема використання диспозиції як критерію визначення правових норм у їх співвідношенні як загальних і спеціальних. Неможливість, як правило, використання диспозиції в якості такого критерію.

Тема 7. Тлумачення конституційних принципів, основних засад галузей і інститутів законодавства

Правові норми і декларації у змісті конституційних принципів, загальних засад галузей і інститутів законодавства.

Зміст термінів «принципи», «загальні засади», «засади» у Конституції та законодавчих актах України.

Загальна характеристика змісту принципу верховенства права.

Колізії між принципом верховенства права і конкретними правовими нормами.

Визнання установчої влади народу як основа принципу верховенства права.

Визнання прав і свобод людини невідчужуваними і непорушними – осердя змісту принципу верховенства права.

Право людини на життя.

Право власності як складова частина змісту принципу верховенства права.

Право на справедливий суд у змісті принципу верховенства права.

Відповідальність держави і територіальних громад перед людиною і юридичними особами приватного права.

Вимоги принципу верховенства права до законодавства.

Засади добросовісності, справедливості і розумності у змісті принципу верховенства права.

Тема 8. Аналогія закону та аналогія права

Аналогія закону і суміжні правові явища.

Юридична підстава застосування закону за аналогією.

Правові норми, що виявляються при тлумаченні за допомогою висновку від протилежного, які перешкоджають і не перешкоджають застосуванню аналогії закону.

Неприпустимість застосування аналогії закону у випадках врегулювання суспільних відносин принципами права.

Заповнення аналогією закону прогалин, що виникають на стадії правозастосування.

Подібність правовідносин як фактична підстава застосування аналогії закону.

Обґрунтування необхідності застосування аналогії закону шляхом історичного тлумачення відповідних нормативних положень.

Нормативно-правові акти, що можуть застосовуватись у порядку аналогії закону.

Принципи права, що не сформульовані в законодавчих актах, а виводяться із їх положень індуктивно.

Конкуренція між аналогією закону і застосуванням принципу верховенства права та інших конституційних принципів.

Неприпустимість законодавчого визначення порядку застосування конституційних принципів (у порядку аналогії права).

Аналогія права як правова конструкція, що позбавлена реального юридичного змісту.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Денна форма навчання Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
Лекції	Сем. (прак).		Лабор.	Ін.зав.	СРС		
1.	Текстуальне опрацювання положень правових актів	14	1	1	–	–	12
2.	Субординація правових актів	14	1	1	–	–	12
3.	Логічне тлумачення положень правових актів	14	1	1	–	–	12
4.	Систематичне тлумачення	14	1	1	–	–	12
5.	Телеологічне і історичне тлумачення, асоціативне і лінгвістичне тлумачення	15	2	1	–	–	12
6.	Загальні та спеціальні правові норми	17	2	1	–	–	14
7.	Тлумачення конституційних принципів, основних засад галузей і інститутів законодавства	16	2	1	–	–	13
8.	Аналогія закону та аналогія права	16	2	1	–	–	13
	Усього годин:	120	12	8	–	–	100

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Завдання для самостійної роботи здобувачів

4.3.1. Завдання для самостійної роботи здобувачів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.2. Виконання індивідуальних завдань всіма здобувачами не є обов'язковим і може здійснюватися окремими здобувачами з власної ініціативи або за пропозицією викладача.

4.3.3. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи здобувачів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація;
- 3) дискусія.

На семінарських заняттях застосовуються:

- 1) дискусійне обговорення проблемних питань;
- 2) вирішення ситуаційних завдань;
- 3) складання та розгляд окремих процесуальних документів.

Поточний контроль знань здобувачів з навчальної дисципліни може проводитися у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування здобувачів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) складання та обговорення окремих процесуальних документів за ситуаційними завданнями;
- 5) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену.

Структура екзаменаційного білету: два теоретичних питання, одне ситуаційне завдання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів здобувачам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих здобувачем під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 12 лекційних занять за денною формою навчання, 12 – за заочною формою навчання.

Отже, здобувач може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій					
			1	2	3	4	5	6
1.	Денна	6	1,7	3,4	5	6,7	8,4	10
2.	Заочна	6	1,7	3,4	5	6,7	8,4	10

6.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 8 семінарських занять за денною формою навчання, 8 – за заочною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного) заняття кожному здобувачу до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (в редакції, затвердженій рішенням вченої ради від 29 травня 2017 року, протокол № 14).

6.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу здобувачів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	8 тем	Номер теми								Усього балів
		1	2	3	4	5	6	7	8	
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу									
	денна форма навчання	1	1	1	1	1	1	1	1	8
	заочна форма навчання	2	2	2	2	3	3	3	3	20
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання									
	денна форма навчання					12				12
	заочна форма навчання					20				20
3.	Усього балів									
	денна форма навчання									20
	заочна форма навчання									40

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Практичний курс тлумачення правових актів : навч. посіб. / за ред. І. Л. Самсіна. Х. : Право, 2014. – 488 с.
3. Новітнє вчення про тлумачення правових актів : навч. посіб. / відп. ред., кер. авт. кол. В.Г. Ротань. Х. : Право, 2013. – 752 с.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
6. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
9. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

7.2. Допоміжні джерела

1. Шевчук С.В. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. В. Шевчук. К. : Реферат, 2006. 848 с.
2. Давид Р. Основные правовые системы современности: пер. с фр. / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози. М. : Международные отношения, 1998. 400 с.
3. Де Сальвиа М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. Спб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. 1072 с.
4. Міжнародні стандарти у сфері судочинства / European Union; Council of Europe; USAID / ред. О. Старцев. К.: Істина, 2010. 488 с.
5. Иеринг Р. Избранные труды. В 2 т. Т. 2. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2006. 547 с.
6. Завадский А.В. К учению о толковании и применении гражданских законов. М. : ЮрИнфоР, 2008. 464 с.
7. Цвайгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права. В 2 т. Т. 1. Основы : пер. с нем. М. : Междунар. отношения, 2000. 80 с.
8. Петражицкий Л.И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности. Спб. : Лань, 2000. 608 с.
9. Савиньи Ф. К. ф. Система современного римского права. Т. I / Пер. с нем. Г. Жигулина; Под ред. О. Кутателадзе, В. Зубаря. М. : Статут, 2011. 510 с.
10. Бернюков А.М. Здійснення правосуддя: герменевтичний підхід / А.М. Бернюков // Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення: колективна монографія / А.М. Бернюков, В.С. Бігун, Ю.П. Лобода, Б.В. Малишев, С.П. Погребняк, С.П. Рабінович, В.С. Смородинський, О.В. Стовба / відп. ред. В.С. Бігун. К., 2009. 316 с.
11. Шевчук С.В. Основи конституційної юриспруденції. Х. : Консум, 2002. 296 с.
12. Скаун О.Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс) : учеб. / О.Ф.Скаун; пер. с укр. Х. : Эспада, 2007. 840 с.
13. Марченко М.Н. Судебное правотворчество и судебское право / МГУ им. М.В. Ломоносова. Юрид. Фак. М. : Проспект, 2006. 510 с.
14. Мірошниченко А.М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в

- Україні. 2-ге вид., перероб. і допов. К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ , 2010. 270 с.
15. Бігун В.С. Філософія правосуддя. Ідея та здійснення. К. : Бібліотека міжнародного часопису «Проблеми філософії права», 2011. 303 с.
 16. Подцерковний О.П. Про необхідність підвищення уваги до методології тлумачення господарського законодавства. *Право України*. 2010. № 4. С. 265-274.
 17. Васьковский Е.В. Цивилистическая методология. Учение о толковании и применении гражданских законов. М. : АО «ЦентрЮрИнфоР», 2002. 508 с.
 18. Кириллов В.И., Старченко А.А. Логика: учебник для юридических вузов / под ред. проф. В.И. Кириллова. Изд. 6-е, перераб. и доп. М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. 240 с.
 19. Малинова И.П. Философия права (от метафизики к герменевтике). Екатеринбург : Изд-во Уральской государственной юридической академии, 1995. 128 с.
 20. Ротань В.Г, Зуб І.В., Сонін О.Є. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. К. : Алерта; ЦУЛ, 2011. 672 с.
 21. Алексеев С.С. Общая теория права. В 2-х т. Т. 2. М. : Юридическая литература, 1982. 360 с.
 22. Романов А. К. Правовая система Англии : учебное пособие. 2-е изд., испр. учебное пособие. М. : Дело, 2002. 344 с.
 23. Пиголкин А. С. Толкование нормативных актов в СССР. М. : Госюриздат, 1962. 166 с.
 24. Белов В. А. “Выдающийся русский ученый-юрист Васьковский Е.В.” *Цивилистическая методология: учение о толковании и применении гражданских законов. Научное наследие*. ЮрИнфоР Москва, 2002. С. 7-41.
 25. Ткаченко Ю.Г. Нормы советского социалистического права и их применение. М. : Госюриздат, 1955. 66 с.
 26. Черданцев А. Ф. Толкование советского права. М. : Юрид. лит., 1979. 168 с.
 27. Явич Л.С. Право развитого социалистического общества. Сущность и принципы. М. : Юридическая литература, 1978. 224 с.
 28. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
 29. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
 30. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р., ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. *Урядовий кур'єр*. 2010. № 215.
 31. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006 р. № 30. Ст. 260.
 32. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.
 33. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_118.
 34. Рішення Європейського суду з прав людини від 18.07.2006 р. у справі «Проніна проти України». *Офіційний вісник України*. 2006. № 47. Ст. 3182.
 35. Рішення Європейського суду з прав людини від 15.11.2007 р. у справі «Бендерський проти України». *Офіційний вісник України*. 2008. № 18. Ст. 535.
 36. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) від 29.12.1999 р. № 11-рп/99. *Офіційний вісник України*. 2000. № 4. Ст. 126.
 37. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України

- (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 р. № 15-рп/2004. *Офіційний вісник України*. 2004. № 45. Ст. 2975.
38. Рішення Європейського Суду з прав людини від 10.11.2005 у справі «Лейла Шахін проти Туреччини». *Практика Європейського Суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 2007. № 1. С. 162-170.
 39. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
 40. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 158 та статті 159 Конституції України (справа щодо внесення змін до Конституції України) від 09.06.1998 р. № 8-рп/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 23. Ст. 854.
 41. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну “законодавство”) від 09.07.1998 р. № 12-рп/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 32. Ст. 1209.
 42. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр>
 43. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
 44. Конвенція про застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів від 01.07.1949 р. № 98. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_004
 45. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
 46. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. - № 93. Ст. 3103.
 47. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>
 48. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
 49. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003 р. № 1255-IV. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1255-15>.
 50. Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540-06>.
 51. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
 52. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо додаткових гарантій захисту фінансових інтересів держави: Закон України від 16.06.2005 р. № 2664-IV URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2664-15>
 53. Про вирішення питання щодо заборгованості суб'єктів господарської діяльності, які застосовують особливі умови оподаткування, обліку та звітності, у зв'язку з неперерозподілом Державним казначейством України частини податків до Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування на випадок безробіття протягом 2004 року - I кварталу 2005 року: Закон України від 16.03.2006 № 3583-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/3583-15>
 54. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 15.12.2005 р. № 3201-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3201-15>
 55. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Цивільного кодексу України: Закон від 27.04.2007 № 997-V URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997-16>

56. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Цивільного кодексу України. Закон України від 27.04.2007 р. *Офіційний вісник України*. 2007. № 43.
57. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
58. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
59. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
60. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/898-15>
61. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 № 2269-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2269-12>
62. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
63. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
64. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
65. Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва: Закон України від 23.12.2004 р. № 2286-IV URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2286-15>
66. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
67. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
68. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
69. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 р. № 3356-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3356-12>
70. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2374-III URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>
71. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
72. Про металобрухт: Закон України від 05.05.1999р. № 619-XIV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/619-14>
73. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
74. Декларація прав дитини від 20.11.1959 р. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_384.
75. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
76. Про електроенергетику: Закон України від 16.10.1997 р. № 575/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр>
77. Про затвердження Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення та типового договору про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2005 р. № 630. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/630-2005-п>
78. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
79. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 08.02.1995 р. № 39/95-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/39/95-вр>

80. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
81. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
82. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 р. № 2908-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>
83. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29.11.2001 р. № 2866-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>
84. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
85. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>
86. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999 р. № 1039-XIV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1039-14>
87. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 р. № 2189-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2189-19>
88. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.
89. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003 р. № 1255-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1255-15>.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.rada.gov.ua> - Веб-портал Верховної Ради України
2. <http://www.ccu.gov.ua> - Веб-сайт Конституційного Суду України
3. <https://supreme.court.gov.ua/supreme> - Веб-сайт Верховного Суду
4. <http://www.president.gov.ua> - Веб-портал Адміністрації Президента України
5. <http://www.kmu.gov.ua> - Веб-портал Кабінету Міністрів України
6. <http://mon.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства освіти і науки України
7. <http://www.minagro.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України
8. <http://mvs.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України
9. <http://www.menr.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства екології та природних ресурсів України
10. <http://www.me.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України
11. <http://www.mincult.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства культури України
12. <http://www.mil.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства оборони України
13. <http://www.moz.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України
14. <http://mpe.kmu.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України
15. <http://www.msp.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства соціальної політики України
16. <http://www.mtu.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства інфраструктури України
17. <http://www.minfin.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства фінансів України
18. <http://www.minjust.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства юстиції України
19. <http://www.mfa.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства закордонних справ України
20. <http://www.minregionbud.gov.ua> - Веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України
21. <http://nbuv.gov.ua/> - Веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
22. <http://gntb.gov.ua/ua/> - Веб-сайт Веб-сайт державної науково-технічної

- бібліотеки України
23. <http://www.ounb.km.ua/> - Веб-сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки
 24. <http://www.adm.km.ua/> - Веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації
 25. <http://km-oblrada.gov.ua/> - Веб-сайт Хмельницької обласної ради
 26. <http://www.khmelnytsky.com/> - Веб-сайт Хмельницької міської ради
 27. <http://www.univer.km.ua/> - Веб-сайт Хмельницького університету управління та права
 28. <http://www.yurpractika.com> - Веб-сайт газети «Юридична практика»
 29. <http://www.yurradnik.com.ua> - Юридичний портал «Юридичний радник»
 30. <http://www.yur-gazeta.com> - Веб-сайт Всеукраїнського щотижневого професійного юридичного видання «Юридична газета»
 31. <http://www.liga.net> - Юридичний портал «Ліга»
 32. <http://www.nau.kiev.ua> - Юридична система «НАУ»

Розробник робочої програми:

професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, доктор юридичних наук, професор

_____ І.Л. Самсін

15 червня 2020 року

Схвалено кафедрою конституційного, адміністративного та фінансового права 15 червня 2020 року, протокол №10.

Завідувач кафедри _____ О.М. Буханевич

15 червня 2020 року

Декан юридичного факультету

_____ С.А. Крушинський

16 червня 2020 року

Погоджено методичною радою університету 18 червня 2020 року, протокол № 8.

Голова методичної ради _____ І.Б. Ковтун

18 червня 2020 року

_____ Обліковий обсяг робочої програми – 0,96 ум.др.арк.